

ಐತಿಹಾಸಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೈವಿಧ್ಯತೆ

ಡಾ. ಶೈಲಾ ಕೆ.ಎನ್

ಅಸೋಸಿಯೇಟ್ ಪ್ರೊಫೆಸರ್, ಇತಿಹಾಸ ವಿಭಾಗ, ಸರ್ಕಾರಿ ಕಲಾ ಕಾಲೇಜು, ಬೆಂಗಳೂರು, ಕರ್ನಾಟಕ, ಭಾರತ

Article Info

ISSN (online): 3107-3972

Volume: 02

Issue: 01

January-February 2025

Received: 24-12-2025

Accepted: 10-01-2026

Published: 15-02-2026

Page No: 24-28

Abstract

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡವು ಭಾರತದ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರ ಮತ್ತು ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪರ್ವತ ನದಿಗಳಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿರುವ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ವಿವಿಧ ಜನಾಂಗಗಳು, ಧರ್ಮಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಂಗಮವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದೆ. ತುಳು, ಕನ್ನಡ, ಕೊಂಕಣಿ ಮತ್ತು ಬ್ಯಾರಿ ಭಾಷೆಗಳ ಸಹಬಾಳ್ವೆ ಇಲ್ಲಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅಳಿಯ ಸಂತಾನ ಪದ್ಧತಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಆಸ್ತಿ ಸಂಬಂಧಿತ ಭದ್ರತೆಯನ್ನು ನೀಡಿದರೂ ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಪಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು. ಅರಬ್ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಮುದಾಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಯಿತು. ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ಆಗಮನದೊಂದಿಗೆ ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವ ವಿಸ್ತರಿಸಿತು. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡವು ಆರ್ಯ - ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಂಯೋಜನೆ, ಅನನ್ಯತೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ ಮತ್ತು ಬಹುಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ.

DOI: <https://doi.org/10.54660/GMPJ.2025.2.1.24-28>

Keywords: ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ, ಆರ್ಯ ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಮಾತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ, ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಳ್ವಿಕೆ, ಕ್ರೈಸ್ತರು, ಮಾಪ್ಲಾಗಳು

ಪರಿಚಯ

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಆರ್ಯ ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಮ್ಮಿಲನವಾಗಿದ್ದು, ಆರ್ಯರ ಕೆಲವು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಮತ್ತು ಕಟ್ಟುಕಟ್ಟಳೆಗಳು ದ್ರಾವಿಡ ಜನರ ಜೀವನದಲ್ಲೂ, ಹಾಗೆಯೇ ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಆರ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ ಬೆರೆತುಕೊಂಡಿವೆ. ಆರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಪುರುಷನು ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿದ್ದು, ಇವರ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿ ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದು ಪುರುಷನೇ ಮೊದಲ ಅಧಿಕಾರವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನು. ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಹೆಣ್ಣು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂದಾಗಿದ್ದು, ಇವರು ಮಾತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯವರಾಗಿರುವರು. ಕ್ರಮೇಣ ಆರ್ಯ-ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಮ್ಮಿಲನವಾಗಿ ಆರ್ಯರಲ್ಲಿ ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬಸ್ಥರಲ್ಲದೆ, ಮಾತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬದವರೂ, ದ್ರಾವಿಡರಲ್ಲಿ ಮಾತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬಸ್ಥರಲ್ಲದೆ, ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬಸ್ಥರೂ ಇರುವರು.

ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಅಳಿಯಸಂತಾನ ಕಟ್ಟುಕಟ್ಟಳೆ

ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುವಾಗ ಆರ್ಯ ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂಗಮವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ ೬೦ರಷ್ಟು ಜನರು ಮಾತೃಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವ 'ಅಳಿಯಸಂತಾನ' ಕಟ್ಟುಕಟ್ಟಳೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಪಿತೃಪ್ರಧಾನವಾದ ಮಕ್ಕಳಸಂತಾನದ ಕಟ್ಟುನ್ನು ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡಿರುವವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಅಳಿಯಸಂತಾನ ಕಟ್ಟುಕಟ್ಟಳೆಗಳ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುವಾಗ ಅದರ ಇರುವಿಕೆ ಬಹಳ

ಪುರಾತನವಾಗಿದ್ದು, ಭೂತಾಳಪಾಂಡ್ಯನ ದಂತ ಕಥೆಯ ಪ್ರಕಾರ, ಕ್ರಿ.ಶ ೭೮ನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ತುಳುನಾಡನ್ನು ಆಳಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಆತನಿಂದಲೇ ಈ ಕಟ್ಟು ಉಂಟಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆಧಾರಗಳೂ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅಳಿಯಸಂತಾನ ಕಟ್ಟು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿರದೆ ದೇಶದ ಇತರ ಕಡೆಗಳಲ್ಲೂ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಭೂತಾಳ ಪಾಂಡ್ಯನಿಂದಲೇ ಈ ಕಟ್ಟು ಉಂಟಾದುದು ಎಂದು ನಂಬಲಸಾಧ್ಯವಾದುದು. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಳಿಯಸಂತಾನ ಕಟ್ಟು ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಜನರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜೈನರು, ಬಂಟರು ಮತ್ತು ನಾಡವರು, ಬಿಲ್ಲವರು, ಮೊಗೇರರು, ಮೊಗವೀರರು, ಅಗಸರು, ಅಂಡೆಕೊರಗರು, ಹಳೇಪೈಕರು, ಕರಿಂಞಾರ, ಕುಂಬಾರರು, ಕೈರಿಕರು, ದೇವಾಡಿಗರು, ಕೋಮಟಿಗಳು (ಹರಿಶೆಟ್ಟಿಯವರು), ಮಲವರು, ಮಾಸಾಧಿಕರು, ನಾಯರರು, ಪಾಂಚಾಲದವರು, ನೇಯ್ಕೆಯವರು, ಹೊಲೆಯರು, ಬಾಕುಡರು, ಮುಂಡಾಲರು, ಪಂಬದರು, ಸಾಲಿಯ ಮುಂತಾದವರು ಇರುವರು.

ಡಾ.ಬಿ.ಎ ಸಾಲೆತ್ತೂರವರು ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಕ್ರಿ.ಶ ೧೪೪೧ ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ ೧೪೪೪ರ ವರೆಗೆ ತುಳುನಾಡನ್ನು ಆಳಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಅಳೂಪ ವಂಶದ ಕುಲಶೇಖರ ಎಂಬ ರಾಜನು, ಕ್ರಿ.ಶ ೧೪೪೪ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸೋದರಳಿಯನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಅಳಿಯಸಂತಾನ ಕಟ್ಟುಕಟ್ಟಳೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ಕ್ರಿ.ಶ ೧೫೦೬ರಲ್ಲಿ ಕೆಳದಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜ ಚೌಡಪ್ಪ ನಾಯಕನು, ಇದಕ್ಕೆ ಶಿಲಾಶಾಸನದ ಮುಖಾಂತರ ಕಾನೂನಿನ ಮುದ್ರೆಯೊತ್ತಿದನು. ಹೀಗೆ ಸುಮಾರು ೧೩ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಕೇವಲ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ಅಳಿಯಸಂತಾನಕಟ್ಟು ಕ್ರಮೇಣ ರಾಜರುಗಳ ಮನ್ನಣೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿ ೧೬ನೇ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಿಂದ ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಕಾನೂನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತು.^೧ ತುಳುಭಾಷೆಯು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಅಶೋಕನ ಕಾಲದ ಸತಿಯಪುತ್ರವೆಂಬ ಸಲಹೆಯನ್ನಿತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಇತಿಹಾಸಕಾರ ವಿನ್ಸೆಂಟ್ ಸ್ಮಿತ್ ಮೊದಲಿಗನು. ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಡಾ. ಕೆ. ವಿ. ರಮೇಶ್ ಕೂಡಾ ತಮ್ಮ 'ತುಳುನಾಡಿನ ಇತಿಹಾಸ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರಿ.ಶ ಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಸ್ ದೇಶದ ಭೂಗೋಳ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಾದ ಟಾಲೆಮಿಯು ಭಾರತದ ಒಲೋಖೊಯ್ಯವು ಕಡಲುಗಳ್ಳರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಒಲೋಖೊಯ್ಯವು ಆಳುವ ಬೇಡ ಎಂದರೆ ತುಳುನಾಡು ಇರಬೇಕೆಂದು ಇತಿಹಾಸಗಾರರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ.^೨

ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ರಾಜಕೀಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲೂ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನಾಡು ತುಳುನಾಡು. ಮಾತೃವಂಶೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಆಕೆಗೆ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಿದ್ದರೂ, ತುಳುನಾಡಿನ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಮಾಜ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ರಾಜಕೀಯಾತ್ಮಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೂನ್ಯವಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಂತಹ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡಾ ಆಕೆಗೆ ನಿಷೇಧವಿತ್ತು. ತುಳುನಾಡು ಸಿರಿಪಾಡ್ಯನದಲ್ಲಿ ಹೇಣ್ಣಿಗೆ ಪಟ್ಟವೇ? ಎಂದು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಸಂಗ ಇದೆ. ಆದರೆ ತುಳುನಾಡಿನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಒಡ್ಡುಲಗಕೊಟ್ಟು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದ ಮಾಹಿತಿಗಳು ದೊರಕುತ್ತದೆ.^೩ ಗಣಪತಿರಾವ್ ಐಗಲ್ ಇವರು ಶಾಸನಾಧಾರಿತ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ತಿಳಿಸುವಂತೆ, ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ತುಳುನಾಡಿನ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಆಗಿತ್ತು ಎಂಬುವುದು ಸಂದೇಹನೀಯವಾಗಿದೆ. 'ಬಲ್ಲಾಳ ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟ ಆಗುವಾಗ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪಟ್ಟ ಆಗುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ

ರೂಢಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಆದರೆ ಭಾವ, ಬಾಳಿಕೆ, ಐರಾಡಿ ಮುಂತಾದ ಮನೆಗಳ 'ಗಡಿ' ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಆಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ'^೪ ತುಳುವರೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಹಿಂದೂಗಳು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೂಲ ನಿವಾಸಿಗಳು. ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾರ್ಕಳ ಮತ್ತು ಮೂಡಬಿದ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಜೈನಸಮಾಜ ಪ್ರಮುಖ ಸಮುದಾಯವಾಗಿತ್ತು.^೫

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಪ್ರಭಾವ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳು

ಕ್ರಿ.ಶ ೭ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪರ್ಷಿಯನ್ನರು ಮತ್ತು ಅರಬ್ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಮಾಪ್ಲಾಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ತುಳು ಭಾಷಿಗರೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸಿ, ಇಲ್ಲಿನ ಅನುವಂಶೀಯತೆಯ ನಿಯಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದರು. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಟ್ಟಳದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಅರಬ್ಬರ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಮತಾಂತರಗೊಂಡವರು. ಅವರ ಸಂತತಿಯವರನ್ನು ಮಾಪ್ಲಾ ಅಥವಾ ನಾಯಾವತರೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.^೬

ಕ್ರೈಸ್ತರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್ ಕ್ರೈಸ್ತರು, ಇಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಳೀಯರಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರ ಸಂಖ್ಯೆ ತುಂಬಾ ವಿರಳವಾಗಿದ್ದು, ಇವರಲ್ಲಿ ಗೋವಾದ ವಲಸಿಗರೂ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಷನರಿಗಳಿಂದ ಮತಾಂತರಗೊಂಡ ಪೊಟೆಸ್ಟೆಂಟರೂ ಇದ್ದರು. ಗೋವಾದ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್ ಕ್ರೈಸ್ತರು ಕೊಂಕಣಿ ಮಾತನಾಡುವವರಾಗಿದ್ದು, ಸ್ಥಳೀಯ ಕ್ರೈಸ್ತರು ತುಳು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತಾಂತರಗೊಂಡವರು ಉಳ್ಳಾಲ ಮತ್ತು ಸುರತ್ಕಲ್ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೀನುಗಾರ ವರ್ಗದವರಾಗಿದ್ದು, ತದನಂತರ ಇತರ ಜಾತಿಯವರೂ ಸೇರಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಗೋವಾದ ಕ್ರೈಸ್ತರು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ಜನಾಂಗೀಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಅಲ್ಲಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ ಶೂದ್ರ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮಕ್ಕೆ

ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳೀಯರು ಜೈನ ಧರ್ಮೀಯರಾಗಿದ್ದು, ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಷನ್ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಬಿಲ್ಲವ ಮತ್ತು ಬಂಟ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ (ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ವರ್ಗ) ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಐತಿಹ್ಯಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಭಾರತದ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ ೩ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮವು ಪ್ರವೇಶವಾಯಿತು ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ತಾವು ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಅನುದಾನ ನೀಡಿ, ದೇಶೀಯ ರಾಜರೊಡನೆ ಮಾಡಿದ ಒಪ್ಪಂದಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೇ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮದ ಪ್ರಚಾರವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ಪ್ರಭಾವ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಫ್ರಿಯರ್ಸ್ (Franciscan Friars) ಇವನ ಭೋಧನೆಯೊಂದಿಗೆ ಮಿಷನ್ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತೆಂದು, ಕ್ರಿ.ಶ ೧೬೦೦ರಲ್ಲಿ ಪೋಪ್ ರಿಂದ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಗೋವಾದ ಆರ್ಚ್ ಬಿಷಪ್ ಆಲೆಕ್ಸೀಸ್ ಮಿನೇಜಸ್ (Alexis Menezes) ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ.^೭ ಕ್ರಿ.ಶ ೧೬೨೩ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ಡೆಲ್ಲಾವೆಲ್ಲಿಯು ಪೋರ್ಚುಗೀಸ್ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚರ್ಚ್ ಮತ್ತು ಅದರ ಹೊರಾಂಗಣದ ಎರಡು ಚರ್ಚ್‌ಗಳ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಮರಾಠರ ಧಾಳಿಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಗೋವಾದಿಂದ ಬಂದ ವಲಸಿಗರು ಕೆನರಾದಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಫಲವಾದ ಮಳೆ ಮತ್ತು ತುಲನಾತ್ಮಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಭದ್ರ ಸರಕಾರ, ಅವರನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಕ್ರೈಸ್ತರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಿತು.^೮ ೧೮೪೫ರಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಪೊಸ್ತೋಲಿಕ್ ಕಾರ್ಮೆಲ್ ಪಾದ್ರಿಗಳನ್ನು ಮಂಗಳೂರಿಗೆ

ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ೧೮೭೮ರಲ್ಲಿ ಜೆಸ್ವೀಟರು ಕಾರ್ಮಲೈಟರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕರಾಗಿ ಮತಾಂತರಗೊಂಡರೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಜಾತಿಯ ಬಲೆಯಿಂದ ಹೊರಬರದೆ ಬಮ್ಮಣರು ಅಥವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು (Bammans or Brahmins), ಚರೋಡಾರು ಅಥವಾ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು (charodas or Kshatriyas), ಶೂದ್ರಿ ಅಥವಾ ಶೂದ್ರರು (Sudirs or Sudra), ಮಡಿವಾಳರು ಮತ್ತು ಉಪ್ಪು ತಯಾರಕರು (Washermen and salt-maker) ಹಿಂದೂಗಳಂತೆ ಉಡುಪು ಧರಿಸಿ, ಚರ್ಚೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಲೆಯಿಂದ ಭುಜದವರೆಗೆ ನಿಲುವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಒಳಉಡುಪಿನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾದದವರೆಗೆ ಉದ್ದನೆಯ ನಿಲುವಂಗಿಯನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿವಾಹಿತ ಮಹಿಳೆಯರು ಹಿಂದೂ ಮಹಿಳೆಯರು ಧರಿಸುವಂತೆ ಬಾಲಯೇಸುವಿನ ಚಿತ್ರವಿರುವ ತಾಳಿಯನ್ನು ಧರಿಸುವ ಕ್ರಮವಿತ್ತು. ಮತ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾದರೂ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕರು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಚರಣೆಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು ಎಂಬುವುದು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವಾಗಿದೆ.^೯

ಕೆನರಾ ಮತ್ತು ಮಲಬಾರ್ ಪ್ರದೇಶಗಳು ವಸಾಹತು ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ ನಂತರ ೧೮೦೦ರ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧ರಂದು ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಮುನ್ರೋವರನ್ನು (ಆನಂತರ ಸರ್. ಥಾಮಸ್ ಮುನ್ರೋ) ಮದ್ರಾಸ್ ಬೋರ್ಡ್ ಆಫ್ ರೆವಿನ್ಯೂ ಇದರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಕೆನರಾದ ಮೊದಲ ಕಲೆಕ್ಟರನಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಮೊದಲು 'ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದಾಗಿ ಆಡಳಿತ' ಎಂಬಂತಿದ್ದ ಕಂಪೆನಿ ಸರಕಾರದ ನೀತಿಯು ನಂತರದಲ್ಲಿ 'ಆಡಳಿತ ಆದಾಯದ ಮೂಲವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ' ಎಂಬಂತಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರಕೇಂದ್ರವೇ ಆಡಳಿತ ಕೇಂದ್ರವಾಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದ ಮಂಗಳೂರು, ನಂತರದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಸರಕಾರದ ಅವಿಭಜಿತ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಡಳಿತ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು.^{೧೦}

ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಗೀಕರಣದಂತೆ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹಿಂದೂಗಳು, ಮುಸಲ್ಮಾನರು, ಕ್ರೈಸ್ತರು ಮತ್ತು ಜೈನರೆಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವರ ಶೇಕಡಾವಾರು ಅನುಪಾತಗಳು ಇಂತಿವೆ.^{೧೧}

ಹಿಂದೂಗಳು - ೮೧.೬೮

ಮುಸಲ್ಮಾನರು - ೧೦.೬೦

ಕ್ರೈಸ್ತರು - ೬.೭೫

ಜೈನರು - ೦.೯೭

ಒಟ್ಟು ೧೦೦.೦೦

ಒಂದು ನಾಡನ್ನಾಗಲಿ, ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಕಟ್ಟಬೇಕಾದರೆ ಆ ಸಮಾಜದ ಕೆಳವರ್ಗದವರ ಕಾಣಿಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವದ್ದು, ಆದರೆ ಅದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಾಣದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಶ್ರಮಿಕ ವರ್ಗದವರು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಆ ನಾಡಿನ ವ್ಯಾಪಾರ, ಕೃಷಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ನಿರ್ಲಕ್ಷಿತ ಸಮುದಾಯಗಳ ಪಾತ್ರವೇ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದರೂ, ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುವಂಥವವರು ಮತ್ತು ಫಲಭೋಗಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ, ಬಲ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿರುವ ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರೇ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಇಷ್ಟೊಂದು ಸಮೃದ್ಧಿ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾಣಲು ಇಂತಹ ಕೆಳವರ್ಗದವರ ಕೊಡುಗೆಯೇ ಕಾರಣ ಎಂಬುವುದನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ ೧೮ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು

ಸರ್ವೇಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಲು ಬಂದ ಡಾ. ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಬುಕಾನನ್ ಬಹಳ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಜಾತಿ, ಜನಾಂಗಗಳ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳ, ಅವರ ವೃತ್ತಿಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದುಕಿನ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ.

ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಬದುಕನ್ನು ಅರಿಯುವ, ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ನೋಡುವ, ವರ್ಗೀಕರಿಸುವ, ತಿಳಿಯುವ, ಪರಿಭಾಷೆ, ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳು ಬದಲಾದವು.^{೧೨} ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಳ್ವಿಕೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿತ್ತು. ಅನೇಕ ನಗರ ಸಮುದಾಯಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸಮುದಾಯಗಳ ಏಳಿಗೆಯ ಕುರಿತು ಆಲೋಚಿಸುವ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದವು.^{೧೩} ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತವು ವಿದೇಶಿ ಆಡಳಿತದ ಇತರ ನಿದರ್ಶನಗಳಿಗಿಂತ ಬಲುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಒಳನುಗ್ಗಿ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಮತ್ತು ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿತು ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿತು.^{೧೪} ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ಭದ್ರಗೊಂಡಂತೆ ಅವರು ತರಬಯಸಿದ ಬದಲಾವಣೆಗಳೂ ಚಾಲನೆಗೊಂಡವು. ನೂತನ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ರಮ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲಳಾಗಬಹುದಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿತು.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಅವಿಭಜಿತ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಬಂದರು ಪ್ರದೇಶವಾದ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು, ತನ್ನ ತಾಯ್ನಾಡಿನ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕಿ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೋರಾಟಗಾರ್ತಿಯಾದ ಕಮಲಾದೇವಿ ಚಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯರು ಅವಲೋಕಿಸುವಂತೆ 'ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟದ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿಯ ಹರಿದ್ವರ್ಣದ ತಮಾಲ ವೃಕ್ಷಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಸಮುದ್ರ, ಸರೋವರಗಳ ಮಧುರ ಕ್ಷಾರ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಹರಿಯುವ ನೇತ್ರಾವತಿ ಮತ್ತು ಗುರುಪುರ ನದಿಗಳು; ಒಂದೆಡೆ ಪರ್ವತದ ಎತ್ತರವಾದ ಅಭೇದ್ಯವಾದ ಗೋಡೆ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಅಪರಿಮಿತ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸಮುದ್ರ, ಇವೆರಡರ ಮಧ್ಯೆ ಬಂಧಿಯಾಗಿರುವ ಈ ನಗರ ಹೆದರಿ ನಿಂತ ಒಬ್ಬ ಸುಂದರಿಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ. ದೂರದಿಂದ ನೋಡುವವರಿಗೆ ಈ ನಗರ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಹಸಿರು ಹಾಸಿಗೆಯಂತೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಸತ್ವಯುತ ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ ಬೇಡಿದ್ದಲ್ಲವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದೆ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.^{೧೫} ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಲಿಪಶುವಾಗಿ, ನಂತರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಸವಾಲುಗಳನ್ನೆದುರಿಸಿ, ದಿಟ್ಟತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ ಕಮಲಾದೇವಿಯವರು ಇತರರಿಗೂ ಮಾದರಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಬಹುತ್ವ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ ಮತ್ತು ಸಾಮರಸ್ಯದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಅಧ್ಯಯನಕಾರರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಭವಿಷ್ಯದ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಏಕತೆಯ ಅಮೂಲ್ಯ ಸಂದೇಶವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧. ಅಡ್ಡನಡ್ಡ ಕೃಷ್ಣ ಭಟ್ (ಸಂ): ೧೯೭೭, ಸುದರ್ಶನ, ವಿಜಯ ಕಾಲೇಜು ಟ್ರಸ್ಟ್ ಮುಲ್ಕಿ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ, ಪುಟಗಳು ೧೪೫-೧೪೬
೨. ರಮೇಶ್ ಕೆ.ವಿ: ೧೯೬೯, ತುಳುನಾಡಿನ ಇತಿಹಾಸ, ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು, ಪುಟಗಳು ೧೮-೨೦.
೩. ವಾಮನ ನಂದಾವರ(ಸಂ): ಕೊಡಿಪು, ವಿಶ್ವ ತುಳು ಸಮ್ಮೇಳನ, ನೆಂಪು ಸಂಚಿ, ೨೦೦೯, ಇಂದಿರಾ ಹೆಗ್ಗಡೆಯವರ ಲೇಖನ,

- ತುಳುನಾಡಿನ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನಾಳಿದ ಮಹಿಳೆಯರು, ಇಂದಿರಾ ಹೆಗ್ಗಡೆ, ಪುಟ ೫.
೪. ಗಣಪತಿ ರಾವ್ ಐಗಲ್: ೨೦೦೪, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸ, ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಸಂಶೋಧನಾ ಕೇಂದ್ರ, ಉಡುಪಿ, ಪುಟ ೩೮೨.
೫. ರಮೇಶ್ ಕೆ.ವಿ: ೧೯೬೯, ತುಳುನಾಡಿನ ಇತಿಹಾಸ, ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು, ಪುಟಗಳು ೨೧-೨೨.
೬. ಜೆ ಸ್ವರಕ್ : ಸಂಪುಟ ೧, ೧೮೯೪, ಸೌತ್ ಕೆನರಾ, ಮದ್ರಾಸ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಮ್ಯಾನುವಲ್, ಮದ್ರಾಸ್, ಪುಟಗಳು ೧೩೫ -೧೪೦.
೭. ಕ್ರಾಂತಿ ಫರಾಯಾಸ್: ೧೯೯೯, ದಿ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಇಂಪಾಕ್ಟ್ ಇನ್ ಸೌತ್ ಕೆನರಾ, ಚರ್ಚ್ ಹಿಸ್ಟರಿ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಮುಂಬಯಿ, ಪುಟ ೮.
೮. ಜೆ ಸ್ವರಕ್ : ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪುಟ. ೧೮೧ - ೧೮೨.
೯. ಅದೇ, ಪುಟಗಳು ೧೮೪-೧೮೬.
೧೦. ಬಿ.ಎ ವಿವೇಕ್ ರೈ: ೨೦೧೬, ಮಂಗಳೂರು ದರ್ಶನ, ಮಂಗಳೂರು ನಗರಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಮಂಗಳೂರು, ಸಂಪುಟ ೧, ಪುಟಗಳು ೨೦೯-೨೧೦.
೧೧. ಜೆ ಸ್ವರಕ್ : ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪುಟಗಳು ೧೩೬-೩೭.
೧೨. ಶಿವರಾಮ ಪಡೀಕ್ಕಲ್: ೨೦೦೧, ನಾಡುನುಡಿಯ ರೂಪಕ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮಂಗಳಗಳಗಂಗೋತ್ರಿ, ಪುಟ ೩೫.
೧೩. ಮೋಹನ ಕೃಷ್ಣ ರೈಕೆ: ೨೦೦೭, ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಮತ್ತು ನಗರೀಕರಣ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಪುಟ ೯.
೧೪. ಬಿ. ಸುರೇಂದ್ರ ರಾವ್ : ೨೦೧೦, ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಟರು, ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಸಂಶೋಧನಾ ಕೇಂದ್ರ, ಉಡುಪಿ, ಪುಟ ೨೧೦.
೧೫. ಸರೋಜಿನಿ ಶಿಂತ್ರಿ: ೧೯೮೧, ನಾನೊಂದು ಕನಸು ಕಂಡೆ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್, ಬೆಂಗಳೂರು.